

Hovorna

Poznámky k normativní teorii.

Pod tímto názvem uveřejnil Dr. Miloš Skácel krátký článek ve Filosofické revui roč. XIII., str. 16—18, v němž se zabývá normativní teorií s hlediska tomismu. Při stoupajícím významu tomismu je velmi vítáno, že se tento filosofický směr zabývá normativní teorií. Čteme-li Skácelův článek, jsme velmi nepříjemně dotčeni tím, že Skácel nezná ani Weyrovy základní spisy.

Weyr napsal dvě knihy základní. Jedna se jmenuje „Základy filosofie právní (Nauka o poznávání právníckém)“ a druhá Teorie práva. Prvá byla napsána v letech 1914/1915, druhá v letech 1934 až 1935. Skácel kritizuje Weyrovo učení na knize, kterou nazývá jednou „Základy filosofie právní čili metoda právníckého poznávání“, po druhé „Základy filosofie právní a teorie právníckého poznávání“. Skácel mluví s paradoxu tohoto názoru. Je v tom skutečně paradoxon (v původním slova smyslu), neboť Weyr žádnou takovou knihu, kterou uvádí Skácel nenapsal. Chce-li Skácel Weyra kritisovati, musí si nutně obě jeho knihy přečísti. Pak shledá, že Weyr sám pracuje na svém učení plných dvacet let a že druhá kniha kritizuje prvou a opravuje ji. Tím by byl článek Skácelův vyřízen po stránce kritické. Než některé jeho výroky zasluhují přece bližšího osvětlení.

Článek Dr. Skácela končí větou: „Poněvadž pak normativní teorie nedává jiné definice práva (právní normy), než z jejího čistě vnějšího vztahu k normovému subjektu (státu), nemůže sloužiti ani jako teorie právníckého poznání.“ Abychom tomu rozuměli, uvádíme Skácelovu definici právního řádu: Je to soubor norem, vydaných státní autoritou bezprostředně za účelem obecného dobra státní společnosti v rámci řádu přirozeného a věčného. Dále praví, že i největší nehoráznost, protivící se řádu, mohla by býti podle normativní teorie právní normou. Nechme úvahu filosofickou stranou a široké abstraktní výklady, kde se spor může státi snadno nejasným a položme si otázku: Může soudce nějaký předpis formálně vydaný jako právní norma prohlásiti za neplatný a jím se neřídit, poněvadž odporuje řádu přirozenému a věčnému, nechce-li se současně postavití mimo právní řád tohoto státu, jehož předpisy má aplikovati?

A druhou: Budeme považovati za právní předpis (čistě z poznávajícího a ne hodnotného hlediska) ustanovení římského práva, že otec může zabítí své dítě?

Na tyto otázky je třeba odpověděti, pak teprve můžeme se rozhovořiti o problému interpretace a aplikace právních předpisů, na kterýžto problém naráží Skácel, mluvě o právu božském, přirozeném a pozitivním.

Sedláček.

Věcná příslušnost soudu a přípustnost určovací žaloby o pokrevní otcovství.

Ve věstníku ministerstva spravedlnosti roč. 1941 čís. 1 byl uveřejněn posudek nejvyššího soudu v otázce žalob na zjištění pokrevního původu. Tento posudek podle svého obsahu je nesen hlavně úvahami legislativ-

ními. Protože jsou však v něm probírány některé názory, o kterých jsem pojednal v tomto Časopise, roč. XXIII. str. 269 a násl. ve článku: „Žaloba na zjištění pokrevního původu“, na který také posudek nejvyššího soudu poukazuje, pokládám za nutné blíže rozebrati některé z otázek, souvisejících s problémem žalob o pokrevní původ.

1. Účast pokrevního otce na sporu o určení pokrevního otcovství.

Nejvyšší soud ve svém posudku dovedl, že podle platného práva nelze se domáhati žalobou znějící na zjištění, že muž zapsaný v matrice jako otec není pokrevním otcem, i zjištění, že žalující strana byla zplozena určitou jinou osobou, a že tento druhý výrok nelze pojmouti do rozsudku bez účastenství oné třetí osoby na sporu.

Proti mému názoru, že také ke kladné určovací žalobě na zjištění pokrevního původu od určitého muže je legitimován obhájce manželského zrození (str. 278 mého shora citovaného pojednání), uvádí nejvyšší soud, že podle platného práva nelze souhlasiti s názorem, že další žádání ve sporu o zjištění pokrevního původu, že žalující strana je pokrevním dítětem jiného určitě pojmenovaného muže, je toliko formální a že může býti tento vztah vysloven rozsudkem ve sporu, na kterém není pokrevní otec jako strana zúčastněn. Tímto rozsudkovým výrokem je podle názoru nejvyššího soudu dotčený muž v každém případě dotčen ve svých rodinných a nehmotných právech, i když mu snad z toho nehrozí hned majetkové povinnosti. Tento důvod vede nejvyšší soud k názoru, že nelze rozhodovati ve sporu o něm bez něho.

Uznávám, že v otázce zákonem neupravené, jakou jsou žaloby o pokrevní původ, je možná různá konstrukce. To platí zejména o otázce pasivní legitimace ke sporu o pozitivní určení určitého muže pokrevním otcem. Ve svém pojednání jsem nepokládal toto určení za ryze formální a přípustnost této žaloby jakož i pasivní legitimaci obhájce manželského původu jsem odůvodnil (na str. 278 op. cit.) tím, že zjištěním pokrevního vztahu nejsou nikterak zjištěny právní povinnosti pokrevního otce k dítěti, neboť z tohoto pokrevního poměru žádné povinnosti podle občanského práva pokrevnímu otci neplynou. Může tedy tento pokrevní vztah býti vysloven rozsudkem ve sporu, na kterém není pokrevní otec jako strana zúčastněn. V tomto sporu totiž nejde o řešení soukromoprávních otázek, zda dítě je původu manželského či nemanželského, s účinkem pro majetkové právo rodinné. Jde tu jednak o určení takového osobního stavu dítěte, z kterého nemůže dítě vyvozovati žádné majetkové nároky vůči komukoliv, tedy ani vůči svému pokrevnímu otci, jednak o takové statusové určení, které má obecnou platnost proti každému, aniž je tím někdo ve své právní sféře dotčen. Vyloučením účasti pokrevního otce jako strany není nalezení materiální pravdy soudem nikterak ohroženo, nýbrž spíše podpořeno, neboť — přihlížíme-li k platnému obsahu občanského zákona — nemá pokrevní otec vůbec žádného zájmu na určení svého pokrevního vztahu k dítěti, který by byl zákonem respektován. Naproti tomu obhájci manželského zrození ukládají povinnosti jeho úřadu, aby dopomáhal objektivnímu zjištění pravdy. Ovšem bez účasti pokrevního otce na tomto sporu se nelze obejít a proto jsem jej odkázal do role svědecké.

Kdybychom připustili pasivní legitimaci pokrevního otce pro spor o uznání pokrevního původu a přiznali mu dispositici předmětem sporu, pak ovšem důsledně museli bychom připustiti možnost soudního neb i mimo-soudního dobrovolného uznání pokrevního otcovství.

2. Podmínky zjišťovací žaloby o pokrevní původ.

Nejvyšší soud v posudku uznává, že dítě se může za nynějšího právního stavu po zjištění, že muž zapsaný v matrice jako otec není jeho otcem, domáhati samostatnou žalobou podanou proti tomu, koho pokládá za svého pokrevního otce, zjištění, že tento muž jest jeho pokrevním otcem. Také tuto žalobu pokládá nejvyšší soud za žalobu určovací podle § 228 c. ř. s. a k odůvodnění právního zájmu na určení v posudku uvádí, že negativní zjištění, že v matrice zapsaný manželský otec není otcem pokrevním, nestačí tam, kde záleží na rasovém původu, neboť nevylučuje možnost, že pokrevní otec je též nearijec.

Ve svém pojednání jsem vycházel ze základní podmínky určovací žaloby, totiž právního zájmu na určení, který lze uznati toliko tam, kde požadované určení má pro žalobce význam právním řádem vyjádřený. Proto jsem v příkladu žaloby sub. V. (str. 280 cit. pojednání) odůvodnil žalobcův právní zájem na zjištění skutkovým tvrzením, že manželský otec uvedený v matrice je nearijského původu, kdežto muž, o jehož zjištění za pokrevního otce jest žalováno, je arijec. Jenom tak totiž se dá odůvodniti žalobcův právní zájem na určení pokrevního původu; jsou-li však oba mužové i manželský otec i otec pokrevní nearijského původu, nemůže se určením pokrevního původu na rasovém původu žalobcově nic změnit, takže nelze již z toho důvodu uznati žalobcův právní zájem na určení jeho pokrevního původu.

Ježto s tohoto hlediska dlužno zkoumati hned od počátku právní základ žaloby a řešiti tedy zároveň s oduznáním pokrevního původu od otce manželského také otázku skutečného pokrevního otcovství, pokládal jsem za účelné spojení obou žalobních žádostí jak na negativní tak i na pozitivní určení pokrevního původu. Svědčí pro to jednak důvody procesní ekonomie a hlavně pak ten důvod, že by nebylo možné, aby ve sporu o pozitivní určení pokrevního původu bylo žalováno na určení jiného pokrevního otce, než jaký byl udáván — a při zkoumání přípustnosti určovací žaloby s hlediska osvědčeného právního zájmu žalobcova také zjištěn — ve sporu negativním o oduznání pokrevního otcovství manželského otce v matrice zapsaného. Z toho je patrné, že obě zjištění spolu tak úzce souvisí, že je nelze oddělovati.

3. Věcná příslušnost soudu.

Jako hlavní důvod proti spojení obou žalobních žádostí (negativní na určení pokrevního původu od jiného než matrikového otce a pozitivní na určení pokrevního otcovství určitého muže) v jedné žalobě uvádí posudek nejvyššího soudu předpisy o příslušnosti. Podle názoru nejvyššího soudu je pro prvou žalobní žádost příslušným sborový soud podle § 50, č. 2 j. n. (jde tu o zřejmou tiskovou chybu, neboť je tu patrně míněn § 50 č. 3 j. n., o který jsem také příslušnost sborového soudu opřel na str. 279 svého cit. pojednání), pro druhou žalobní žádost pak soud okresní podle § 49 č. 2. j. n.

Kromě shora vyličených důvodů, které mne vedly ke spojení obou žalobních žádostí, jsem nepokládal za přípustné použití ustanovení § 49 č. 2 j. n. To především z toho důvodu, že toto ustanovení odkazuje do výlučné příslušnosti okresních soudů jen spory o otcovství k n e m a n ž e l s k é m u dítěti — *Streitigkeiten über die Vaterschaft zu einem unehelichen Kinde*. O něco takového se zde při uznání pokrevního otcovství nejedná. Ostatně i kdybychom připustili určitou analogii otcovství pokrevního s nemanželským, zase bychom je nemohli podřaditi pod tento kompetenční předpis zákona, neboť zákon nemluví o n e m a n ž e l s k é m o t c o v s t v í, nýbrž o o t c o v s t v í k n e m a n ž e l s k é m u d í t ě t i. Oduznání pokrevního pů-

vodu nečiní ještě dítě nemanželským, neboť manželský původ mu formálně zůstává. Nelze tedy spor o uznání pokrevního původu podřadit § 49 č. 2 j. n., neboť nejde o dítě nemanželské.

Dalším důvodem, svědčícím proti příslušnosti okresního soudu podle § 49 č. 2 j. n. a pro příslušnost soudu krajského podle § 50 č. 3 j. n., je srovnání obou těchto kompetenčních předpisů, které jsou korespondujícími ustanoveními. Oba jednájí o příslušnosti pro spory mezi rodiči a dětmi, při čemž § 49 č. 2 j. n. odkazuje do příslušnosti okresních soudů rozepře o otcovství k nemanželskému dítěti, § 50 č. 3 j. n. pak odkazuje do příslušnosti krajských soudů „všechny jiné, nikoli ryze majetkové rozepře, vznikající z poměru mezi rodiči a dětmi“. Tím je zřejmě vyslovena generální kompetence krajského soudu a jen spory o otcovství k nemanželskému dítěti z ní vyňaty a přikázány soudu okresnímu. Ze srovnání citovaných ustanovení zákona lze dovodit, že zákonodárce chtěl zcela obyčejně a běžné spory paternitní ponechat u okresních soudů, ostatní výjimečné případy, které by se kdy mohly naskytnouti, pak odkázal soudům krajským. Žaloby o pokrevní původ jsou pak jistě něčím mimořádným.

Při řešení otázky příslušnosti dlužno také přihlížeti k ostatnímu obsahu právního řádu, zejména k předpisům, upravujícím vedení rodných matrik, do kterých se pak rozudky o pokrevní původ zaznamenávají. Praxe žalob o pokrevní původ se po počáteční nejistotě v otázce věcné příslušnosti ustálila na výlučné příslušnosti soudů krajských, když zemské úřady — ať právem či neprávem, avšak v souladu s platnými instrukcemi pro vedení matrik, které byly vydány v souladu s předpisy o soudní příslušnosti — odpíraly rozsudky okresních soudů poznamenávati v rodných matrikách.

4. Dispositive stran předmětem sporu.

Nejvyšší soud ve svém posudku dovodil, že i když opatrovník k obhájení manželského zrození při sporech podle §§ 158, 159 obč. zák. zastupuje veřejný zájem na materiální pravdě jako dřívější obhájce svazku manželského, nelze přehlédnouti, že v řízení o žalobě na oduznání manželského původu neplatí dnes zásada vyšetřovací, ale projednáací, že tento opatrovník (jinak než tomu bylo u obhájce manželského svazku) není nucen užiti opravných prostředků, může spor skončiti uznáním, smírem, kteréž mají absolutní účinek proti každému, a oduznání manželského původu bude podle toho zapsáno v matrice narozených.

Tuto otázku ovšem lze řešiti podle toho, jak velký význam přiznáme veřejnému zájmu, zda totiž ho uznáme jen do té míry, jako je nynější prakti uznáván ve sporech o oduznání manželského původu, anebo zda půjdeme tak daleko, jak tomu bylo u obhájce manželského svazku. Protože při žalobách o pokrevní původ jde o pouhou analogii §§ 158, 159 obč. zák., je možný obojí výklad. Ve svém pojednání (str. 179 op. cit. pozn. 15) jsem upozornil na zákonodárnou tendenci, směřující k oficialitě řízení, a proto jsem se přiklonil k této druhé eventualitě.

Ježto tedy některé sporné otázky připouštějí různý výklad, bylo by snad vhodné upravit otázku žalob o pokrevní původ cestou legislativní, jak doporučuje nejvyšší soud. S hlediska, které jsem zaujal ve svém citovaném pojednání, jsem považoval také řešení podle platného práva za možné.

K. Gerlich.

Způsob a meze kritiky rozhodnutí nejvyššího soudu.

Jednou z nejdůležitějších zásad soudního řízení je jistě jeho veřejnost, neboť kontrola veřejnosti je zcela nepochybně nejlepší zárukou objektivní

správnosti rozhodování. Proto lze vždy jenom vítati, jestliže se v literatuře probírají soudní rozhodnutí, váží se hodnota jejich odůvodnění a uplatňují odlišné názory v řešených právních otázkách. Tak nejlépe se právní názory vytříbí a ustálí. Vždy však musí platiti jenom váha argumentů a nesmí se nikdy zapomenouti na jednu věc: že soudy a zejména nejvyšší soud jsou autoritami, která musí zůstatí každému — zejména právníkům — nedotčenu. Nelze proto připustiti, aby v polemikách s rozhodnutími nejvyššího soudu se používalo výrazů, které by mohly tuto autoritu snižovati. Není třeba žádné servilnosti, nutno však zachovati vážnost, kterou každá taková polemika bezpodmínečně vyžaduje.

V poslední době se objevilo v odborném písemnictví několik kritik rozhodnutí nejvyššího soudu, s jejichž neobvykle ostrou formou nelze souhlasiti. Nehledě k tomu, co jsme předeslali úvodem k této úvaze, vadí nevhodné osobní výpady autorovy nezaujatému čtenáři v tom, aby sledoval věcné důvody kritikovy, aniž by při tom musel po jejich očištění od stranické zaujatosti se teprve prokousávati k jejich objektivní hodnotě. Takový kritik, který zahalí své vývody do osobních invektiv, sám škodí své práci, neboť nezaujatý čtenář sleduje pak všechny jeho vývody s nedůvěrou, zkoumaje i věcně správné důvody po stránce jejich objektivity.

Vzorným příkladem skutečně vědecké kritiky rozhodnutí nejvyššího soudu je pojednání univ. prof. Dr. Václava H o r y: Kritické poznámky k rozhodnutí nejvyššího soudu z 18. října 1939, č. j. Rv I 2994/38, v Právníku roč. 1940, str. 369 a d. Jde o nejodmítavější kritiku rozhodnutí, jaká byla v poslední době napsána, její forma je však naprosto bezvadná.

Příkladem polemiky, jaká nemá býti, jest článek JUDra Adolfa K o c n y: K otázce ocenění předmětu sporu při sporech z důvodů nekalé soutěže, v časopise Soutěž a tvorba roč. XIII., str. 127 a d. —kg.